

KRIPTOVALYUTA BOZORLARINI STATISTIK TAHLIL QILISH**Akbarova Barno Shuxratovna***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti**Iqtisodiy statistika kafedrasi dotsenti***Rixsiboyeva Sitora Botir qizi***Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada kriptovalyuta bozorlarining statistik tahlili, ularning dinamikasi va asosiy ko'rsatkichlari o'rganiladi. Kriptovalyuta bozori iqtisodiy va texnologik taraqqiyotga ta'sir qiluvchi muhim omil bo'lib, uning statistik tahlili investorlar va iqtisodiy tahlilchilar uchun muhim ahamiyatga ega. Maqolada bozor hajmi, savdo hajmi, narxlarning o'zgaruvchanligi va boshqa statistik ko'rsatkichlar bo'yicha tahlillar keltirilgan. Shu bilan birga, kriptovalyutalarning jahon bozoridagi o'rni ham yoritilgan. Tadqiqot natijalari jadval va grafiklar yordamida aks ettirilgan.

Kalit so'zlar: Kriptovalyuta, blokcheyn, Bitcoin, Ethereum, bozor tahlili, investitsiya, savdo hajmi, narx o'zgarishi, iqtisodiy indikatorlar, statistik tahlil, volatillik, texnik tahlil, fundamental tahlil, kripto aktivlar.

Kirish

So'nggi yillarda kriptovalyuta bozori jadal rivojlanib, global iqtisodiy tizimda o'zining muhim o'rniga ega bo'ldi. Dastlab, 2009-yilda Bitcoin (BTC) kriptovalyutasi yaratilganidan buyon ushbu soha iqtisodiy va texnologik jihatdan katta o'zgarishlarga duch keldi. Kriptovalyuta bozorining asosiy xususiyatlaridan biri uning yuqori volatillikka ega bo'lishidir. Bu esa investorlar va treyderlar uchun qiziqish uyg'otuvchi omillardan biri hisoblanadi.

Kriptovalyuta bozorlarining statistik tahlili orqali ushbu bozorning kelajakdagi rivojlanish istiqbollari, xavflari va imkoniyatlarini aniqlash mumkin. Ushbu maqolada kriptovalyuta bozorining asosiy ko'rsatkichlari, savdo hajmi, narx dinamikasi va boshqa statistik tahlillar tahlil qilinadi.

Kriptovalyuta bozori bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar ushbu sohaning iqtisodiy, texnologik va investitsion jihatlarini yoritadi.

Alimov o'z tadqiqotida raqamli iqtisodiyot va moliyaviy innovatsiyalarni o'rganib, kriptovalyutalarning an'anaviy moliyaviy tizimga ta'sirini tahlil qilgan. U raqamli aktivlarning ommalashuvi va ularning iqtisodiyotga ta'sirini yoritadi.

Karimov esa statistik tahlil va investitsion strategiyalar bo'yicha tadqiqot olib borib, texnik va fundamental tahlil usullari orqali kriptovalyuta narxlari dinamikasini o'rgangan. Uning izlanishlari investorlar uchun muhim yo'l-yo'riq bo'lib xizmat qiladi.

Blokcheyn texnologiyasining iqtisodiyotga ta'siri Murodov tomonidan o'rganilgan. U blokcheynning xavfsizlik, shaffoflik va tranzaksiyalarni avtomatlashtirishdagi o'rnini tahlil qiladi.

Saidov esa kriptovalyuta bozorini an'anaviy moliyaviy bozorlar bilan solishtirib, ularning investitsion imkoniyatlari va xavf-xatarlarini baholaydi. Shuningdek, bozorni tartibga solish muammolariga e'tibor qaratadi.

Normurodov kriptovalyutalarning global iqtisodiyotga ta'sirini o'rganib, xalqaro moliyaviy tizimdagi o'rnini va turli mamlakatlarda ularni qonuniylashtirish masalalarini tahlil qiladi.

Ushbu tadqiqotlar kriptovalyuta bozorining rivojlanish dinamikasi va kelajakdagi istiqbollarini tushunishda muhim manba hisoblanadi.

Tahlil va natijalar

Kriptovalyuta bozori so'nggi o'n yillikda sezilarli o'sishga erishdi. Bitcoinning yaratilishi bilan boshlangan bu jarayon, bugungi kunda minglab turli kriptovalyutalarning paydo bo'lishiga olib keldi. Bozor kapitalizatsiyasi va savdo hajmi yil sayin oshib bormoqda, bu esa kriptovalyutalarga bo'lgan qiziqishning ortib borayotganini ko'rsatadi.

Kriptovalyutalar markazlashtirilmagan, ya'ni ular hech bir markaziy bank yoki hukumat tomonidan nazorat qilinmaydi. Bu ularning asosiy xususiyatlaridan biri bo'lib, foydalanuvchilarga to'lovlarni vositachilarsiz amalga oshirish imkonini beradi. Shuningdek, kriptovalyutalar yuqori volatillikka ega bo'lib, bu ularning narxlarining tez-tez va katta o'zgarishlarga uchrashini anglatadi.

Blokcheyn texnologiyasi kriptovalyutalarning asosini tashkil etadi. Bu texnologiya tranzaksiyalarning xavfsizligini, shaffofligini va o'zgarmasligini ta'minlaydi. Blokcheyn texnologiyasi nafaqat moliyaviy sohada, balki boshqa ko'plab sohalarda ham qo'llanilmoqda.

Kriptovalyuta bozorining hajmi va savdo hajmi uning rivojlanish darajasini ko'rsatadi. So'nggi yillarda bozor hajmi sezilarli darajada oshdi. Masalan, 2024-yilning sentyabr oyida jahon kripto bozorining umumiy qiymati 2,02 trillion dollarga yetdi. Bozor hajmi esa 23,04% ga oshib, 63,69 milliard dollarga ko'tarildi.

Kriptovalyuta bozorini tahlil qilishda turli statistik ko'rsatkichlar qo'llaniladi. Masalan, savdo hajmi, narx dinamikasi, bozor kapitalizatsiyasi va boshqalar. Ushbu ko'rsatkichlar bozorning holati va rivojlanish tendensiyalarini aniqlashda muhim rol o'ynaydi.

Kriptovalyutalar yuqori volatillikka ega bo'lib, bu ularning narxlarining tez-tez va katta o'zgarishlarga uchrashini anglatadi. Masalan, Bitcoin narxi 2024-yil sentyabr oyida 58.000 dollar darajasidan o'tishda qiynalgan bo'lsa, Ethereum (ETH) 2.200 dollar atrofida savdolari davom ettirdi.

Kriptovalyuta bozori an'anaviy moliyaviy bozorlar bilan solishtirilganda, yuqori volatillik va tartibga solish noaniqligi kabi xususiyatlarga ega. Bu esa investorlar uchun qo'shimcha xavf-xatarlarni keltirib chiqaradi. Shu bilan birga, kriptovalyutalar yuqori daromad olish imkoniyatini ham taqdim etadi.

Kriptovalyuta bozorining dinamikasi va investitsiya tendensiyalari soʻnggi yillarda sezilarli darajada oʻzgardi. Koʻplab investorlar kriptovalyutalarga sarmoya kiritishni boshladilar, bu esa bozor hajmining oshishiga olib keldi. Biroq, bozorning yuqori volatilligi va tartibga solish noaniqligi investorlar uchun xavf-xatarlarni oshiradi.

Kriptovalyuta	2023-yil 1-chorak (USD) narxi	2023-yil 4-chorak (USD) narxi	Oʻzgarish foizi (%)
Bitcoin (BTC)	23,000	42,000	82.6
Ethereum (ETH)	1,600	2,200	37.5
Binance Coin (BNB)	310	450	45.2

Kriptovalyuta bozorini tahlil qilishda uchta asosiy usul qoʻllaniladi: fundamental tahlil, texnik tahlil va xavf va imkoniyatlar tahlili.

Fundamental tahlil kriptovalyutaning ichki qiymatini aniqlashga qaratilgan boʻlib, loyihaning texnologik asoslari, jamoasi, maqsadlari va bozordagi oʻrnini oʻrganadi. Bu usul orqali investorlar kriptovalyutaning haqiqiy qiymatini baholab, uning kelajakdagi rivojlanish imkoniyatlarini aniqlashlari mumkin. Masalan, kriptovalyutaning texnologik innovatsiyalari, jamoaning tajribasi va loyihaning amalga oshirish rejasi fundamental tahlilning asosiy jihatlaridir.

Texnik tahlil narxlarning oʻtgan davrdagi harakatlarini grafiklar va statistik maʼlumotlar yordamida tahlil qilib, kelajakdagi narx oʻzgarishlarini prognoz qilishga qaratilgan. Bu usulda narx grafigi, savdo hajmi, texnik indikatorlar va boshqa statistik koʻrsatkichlar qoʻllaniladi. Texnik tahlil treyderlarga qisqa muddatli savdo strategiyalarini ishlab chiqishda yordam beradi.

Xavf va imkoniyatlar tahlili kriptovalyuta bozoridagi xavf-xatarlar va imkoniyatlarni aniqlashga qaratilgan. Bu tahlil orqali investorlar bozorning volatilligi, tartibga solish noaniqliklari, xavfsizlik masalalari va boshqa omillarni baholab, investitsiya qarorlarini qabul qilishlari mumkin. Shuningdek, raqamli aktivlarning rivojlanishi va iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayonlari ham ushbu tahlilning muhim jihatlaridir.

Kriptovalyuta bozorining kelajagi bir nechta omillarga bogʻliq boʻlib, ular raqamli aktivlar va iqtisodiyotni raqamlashtirish, qonunchilik va tartibga solish muammolari hamda kriptovalyutalarning global iqtisodiy tizimga taʼsirini oʻz ichiga oladi.

Raqamli aktivlar va iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayoni jahon miqyosida jadal rivojlanmoqda. Kriptovalyutalar va blokcheyn texnologiyalari iqtisodiyotning turli sohalarida qoʻllanilib, moliyaviy xizmatlar, savdo, logistika va boshqa sohalarda inqilobiy oʻzgarishlarga olib kelmoqda. Bu jarayon raqamli iqtisodiyotning rivojlanishiga katta hissa qoʻshmoqda.

Kriptovalyutalarning oʻsishi bilan birga, ularni tartibga solish va qonunchilik masalalari ham dolzarb boʻlib qolmoqda. Koʻplab mamlakatlar kriptovalyutalarni tartibga solish

bo'yicha qonunchilik bazasini yaratishga harakat qilmoqda. Masalan, O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish va kriptο-aktivlar aylanmasini tartibga solish bo'yicha qator hujjatlar qabul qilingan.

Kriptοvalyutalar global iqtisodiy tizimga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Ular transchegaraviy to'lovlarni osonlashtirib, moliyaviy xizmatlarga kirishni kengaytirmoqda. Biroq, kriptοvalyutalarning yuqori volatilligi va tartibga solish noaniqliklari global moliyaviy barqarorlikka xavf tug'dirishi mumkin.

Xulosa

Kriptοvalyuta bozori zamonaviy iqtisodiyotning ajralmas qismi sifatida shakllanib bormoqda. Uning statistik tahlili investorlar va tadbirkorlar uchun muhim vosita hisoblanadi. Bozorning yuqori volatilligi katta daromad olish imkoniyatini taqdim etsa-da, xavflar ham mavjud. Shunday ekan, investorlar fundamental va texnik tahlil usullaridan foydalanib, oqilona qarorlar qabul qilishlari lozim. Kelajakda kriptοvalyutalar va blokcheyn texnologiyalarining rivojlanishi moliyaviy bozorlarga yanada chuqur ta'sir o'tkazishi kutilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimov R. "Raqamli iqtisodiyot va moliyaviy innovatsiyalar" – Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti, 2022.
2. Karimov O. "Statistik tahlil va investitsion strategiyalar" – Toshkent: Fan va texnologiya, 2021.
3. Murodov A. "Blokcheyn va raqamli aktivlar" – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti nashriyoti, 2023.
4. Saidov H. "Moliyaviy bozorlar va ularning rivojlanish tendensiyalari" – Toshkent: Iqtisodiyot va moliya, 2020.
5. Normurodov D. "Kriptοvalyutalar: Rivojlanish tarixi va istiqbollari" – Toshkent: Innovatsion rivojlanish, 2022.